

Segregatie in lokaal en internationaal perspectief

Kennisatelier KIEM en FORUM

22-06-2005

WTC Amsterdam

Het eerste kennisatelier over segregatie (13 april 2005) was een theoretische en politiek- bestuurlijke verkenning naar segregatie. Wetenschappers relativeerden het scherpe debat over segregatie en stelden dat segregatie niet perse slecht is voor integratie.

In deze tweede en tevens laatste bijeenkomst over segregatie stond de uitvoering van het (anti)segregatiebeleid centraal en werd het segregatievraagstuk in internationaal perspectief geplaatst.

Presentatie Binding in plaats van spreiding

Yvon Driehuis, programmamanager sociaal, Bureau Parkstad, gemeente Amsterdam

Bij de herstructurering van de westelijke tuinsteden in Amsterdam staat binding centraal. Het gaat daarbij niet om kleur maar om klasse: het behoud van de middenklasse voor de wijk. De centrale boodschap van de overheid is het geloof in de potentiële stijgers onder de bewoners. Vernieuwing is voor de huidige bewoners en niet voor het aantrekken van kansrijke 'outsiders'.

Nieuw West

Amsterdam Nieuw West bestaat uit de stadsdelen Bos en Lommer (deels), Geuzenveld- Slotermeer, Osdorp en Slotervaart. Het gaat om 130.000 inwoners en 54.000 woningen, waarvan circa 50% onderwerp is van herstructurering. Nieuw West wordt gekenmerkt door een negatieve inkomensontwikkeling en een concentratie van migrantenjongeren.

Uitgangspunten herstructurering

- Uitstroom van kansrijke bewoners verminderen (wit en zwart);
- Binden van middenklasse;
- Geringere instroom van kansarme bewoners maakt sociale programma's uitvoerbaar (vooronderstelling).

Boodschap aan huidige bewoners

- Je gaat erop vooruit als je woning wordt gesloopt (herhuisvesting);
- Verhuiscandidate: maximale kansen binnen de wijk;
- Blijvers: leefkwaliteit wordt vergroot.

Aanpak herstructurering

Er zijn 24 vernieuwingsgebieden aangemerkt, 13 vernieuwingsplannen vastgesteld en 15 uitwerkingsplannen zijn gereed.

Van de bestaande woningvoorraad worden 13.000 woningen gesloopt en 3.500 verkocht. Nieuwbouw: 7.200 sociale huurwoningen en 16.800 koopwoningen. Er wordt gestreefd naar meer menging en er komen aanzienlijk meer woningen in Nieuw West.

Binding: wat is nodig?

- Gezinnen: goed onderwijs;
- Ouderen: zorgvoorzieningen;
- Veilige openbare ruimte.

(Ook: investeren in wat bewoners willen dat er gebouwd wordt)

Evaluatie sociale programma's

Momenteel verricht professor Jan Willem Duyvendak onderzoek naar de sociale programma's binnen de stedelijke vernieuwing van Amsterdam. Vier cases worden geëvalueerd: het effect van voorzieningen, buurtbeheer, de huis- aan- huis aanpak en de vrouwencentra.

Duyvendak stelt dat Amsterdam kiest voor een positieve aanpak: niet (verplicht) spreiden maar investeren.

- Amsterdam kiest voor kansen en lijkt daarin te slagen;
- Amsterdam gelooft in zijn bewoners en legt het accent op individuele emancipatie;
- Geen gedwongen spreiding: door betaalbare woningen ontstaat menging vanzelf;
- Amsterdam kiest voor binding van stijgers in plaats van afsluiting van wijken.

Concentratiewijken blijven problematisch. Bewoners hebben weinig contact met Nederlanders, lopen meer kans om slachtoffer te worden van criminaliteit, hebben weinig of geen vertrouwen in de politiek en zijn weinig gemotiveerd om zich in te zetten voor de buurt. Ook is er sprake van onderlinge discriminatie en conflicten. Toch is spreiden niet de oplossing, stelt Duyvendak. Het helpt niet en is nergens succesvol. Het gaat om investeren in de wijk:

- Niet verder afbreken van de verzorgingsstaat;
- Investeren in goede dienstverlening en voorzieningen blijft nodig;
- Migranten grijpen zelf hun kansen door het kopen van een betaalbare woning.

Tot slot

Er zijn signalen dat Amsterdam op de goede weg is. Zo kopen vooral de Turkse bewoners oudbouw, zij gaan niet uit de wijk weg, en meer allochtone vrouwen vinden de weg naar de vrouwencentra. Het lijkt erop dat vooral allochtonen "fans" van de herstructurering zijn.

Presentatie Segregatie in internationaal perspectief

Trevor James, managementadviseur bij Van Nimwegen en partners

Trevor James is een groot voorstander van een persoonlijke benadering. Ervaring leert dat 1- op- 1- gesprekken met bewoners heel veel kansen en ideeën opleveren.

Ruimtelijke segregatie in New York

De Jonh Mollenkopf- studie heeft de verdeling in alle wijken in kaart gebracht naar:

- Etniciteit;
- Deelname aan onderwijs / opleidingsniveau;
- Deelname aan arbeidsproces / inkomen;
- Criminaliteit, drugsgebruik, etc.

De conclusie was dat ruimtelijke segregatie alleen problematisch is in wijken waar geen vooruitgang plaatsvindt. Veel wijken hebben een springplankfunctie voor nieuwkomers. Er is eerst emancipatie in eigen kring, vervolgens trekken de nieuwkomers uit de wijk en stromen nieuwe bewoners in.

Dus: waar je woont heeft invloed, hoewel beperkt. Ontwikkeling van burgers is deels cultureel, deels geografisch bepaald, waarbij het vooral erom gaat dat er kansen gecreëerd worden voor toegang tot onderwijs en de (lokale) arbeidsmarkt.

Stedelijke vernieuwing in het Verenigd Koninkrijk

In 1997 stelde de regering Blair de vraag hoe het kan dat wijken waar de overheid de afgelopen 20 jaar miljarden in had geïnvesteerd nog steeds achterstandswijken waren. De Social Exclusion Unit werd opgericht om de oorzaken van deze achterstand te onderzoeken. Opvallend hierbij was dat etniciteit geen deel uitmaakte van de circa 100 criteria en indicatoren. De stelling was, dat etniciteit en segregatie op zichzelf geen probleem of veroorzakers van achterstand zijn. Er zijn achterstandswijken met uitsluitend autochtone Britten en wijken waar bijna uitsluitend een Aziatische middenklasse woont, die prima functioneren. Problemen zijn:

- Taalachterstand;
- Gebrek aan opleiding;
- Geen deelname aan het arbeidsproces.

Het Engelse beleid richt zich niet op het doorbreken van de ruimtelijke segregatie. De opgave - het doorbreken van achterstand (in taal, onderwijs, werk) - is complexer. Daarbij komt dat ervaringen in het verleden met spreiding niet positief waren en het nu eenmaal een natuurlijke voorkeur van mensen is om met gelijkgestemden te wonen.

Gelijke rechten en respect

Het Verenigd Koninkrijk kent vanaf de jaren '70 de 'Commission for Racial Equality'. Zij doen 'ethnic monitoring' bij overheidsinstellingen, bedrijven en corporaties om (institutionele) discriminatie op te sporen maar vooral om het te voorkomen.

De benadering van de klant (doelgroep, bewoner, etc.) is van groot belang. Bijvoorbeeld: is de allochtone bewoner oorzaak van het probleem ("het vingertje") of onderdeel van de oplossing? Deze tweede benadering vereist respect. Toon dat je bereid bent je doelgroep te bereiken, desnoods door informatie in een andere taal aan te bieden naast het Engels. NB Engeland kent het fenomeen van "allochtone woningbouwcorporatie".

In het Verenigd Koninkrijk geldt nog steeds het adagium 'integratie met behoud van identiteit'. Er is geen geloof in assimilatie, dat wordt gezien als het ontkennen van de culturele achtergrond. Wel wordt er gestreefd naar een gedeelde definitie van burgerschap. De overheid moet hierbij minderheden weten te bereiken en kansen bieden. Minderheden hebben de verantwoordelijkheid om zelf kansen te benutten.

Stedelijke vernieuwing in Duitsland

Segregatie in Duitsland vindt vooral plaats in de grote steden in het westen van Duitsland. Achterstand is er echter ook bij autochtone bevolking (vooral voormalige Oost- Duitsers). De traditionele aanpak van stedelijke vernieuwing - fysiek gestuurd - maakt plaats voor een meer sociaal gestuurde benadering: het "Soziale Stadt" programma.

Ook in Duitsland heeft men negatieve ervaringen met spreidingsbeleid (Berlijn, jaren '80 en '90) en het wordt als mislukt beschouwd. Minderheden concentreren zich nu eenmaal in wijken met een makkelijke toegang tot de woningmarkt en onder hen is er de behoefte om met gelijkgestemden te wonen. De springplankfunctie (emancipatie in eigen kring) van een wijk is ook in Duitsland belangrijk.

Wat delen het Verenigd Koninkrijk en Duitsland?

- Het tegengaan van sociale uitsluiting en het voorkomen / bestrijden van achterstand is van groot belang;
- Economische activiteit (bedrijven attenderen op eigen belang: er is een markt in achterstandswijken);
- De centrale overheid stimuleert lokale overheden om prioriteit te leggen bij het bestrijden van structurele achterstand;

- Belang van “Local Strategic Partnerships”: het betrekken van lokale stakeholders (corporaties, maatschappelijke instellingen, bedrijfsleven en bewoners) bij het vormgeven van de aanpak.

Trevor James concludeert:

- Het doorbreken van ruimtelijke segregatie door spreiding leidt tot een statistische verwatering van problematiek, maar is geen middel tegen achterstand en sociale uitsluiting;
- Het bestrijden van achterstand vraagt om een benadering (van herstructurering) die gericht is op het verbeteren van de sociaal- economische positie van de bewoner;
- Stakeholders moeten betrokken worden bij het formuleren van de aanpak en uitvoering van stedelijke vernieuwing;
- Bewoners zijn onderdeel van de oplossing, niet oorzaak van het probleem;
- Respect is ook: mensen serieus nemen en grenzen stellen vanuit een gedeelde definitie van burgerschap.

Workshops

Frankfurt am Main. Een goed voorbeeld van integratie

Ina Gotsmann, werkzaam bij het adviserend ingenieursbedrijf DHV.

Ina Gotsmann is geboren in Frankfurt en heeft gewerkt aan integratieprojecten van de stad. Haar stelling is: integratie is een issue en een taak voor een stad.

De stad

Frankfurt am Main is een compacte drukke stad. Het bankwezen speelt een grote rol in de economie. In de jaren '80 en '90 heeft de stad geïnvesteerd in de ontwikkeling van de culturele sector. Een voorbeeld hiervan is de jaarlijkse 'Parade der Kulturen' waar 40.000 mensen op af komen. De stad is 1200 jaar oud en telt 660 duizend inwoners. Er zijn plannen om de gemeente en de Rhein Main regio eromheen bestuurlijk samen te voegen. In een straal van 50 kilometer om de stad wonen 4,3 miljoen inwoners. De regio is wat betreft inwoneraantal te vergelijken met de stad Berlijn (4,5 miljoen).

28% van de Frankfurters is allochtoon. De Duitse definitie van allochtoon wijkt af van de Nederlandse. Het gaat om niet- Duitsers. Wie twee nationaliteiten heeft, of alleen de Duitse, en wie Russisch- Duitser is, wordt niet als allochtoon beschouwd. Het aandeel inwoners met een migrantenachtergrond is 40%. Zij zijn afkomstig uit 180 verschillende landen. Een relatief groot aandeel - 30% - komt uit geïndustrialiseerde landen en heeft een hoog opleidingsniveau. Ter vergelijking: in Rotterdam is het aandeel westerse allochtonen 10%.

Frankfurt am Main is de minst gesegregeerde stad van Europa, concludeerde professor Sako Musterd in 'Segregation in European Cities: Patterns and Policies' in 1997. De segregatie- index is 17%. Dat betekent dat 17% van de mensen zou moeten verhuizen om de verschillende groepen gelijk over de stad te verdelen. In Brussel is dat 40%. Ook de kans op contact tussen de verschillende bevolkingsgroepen is relatief hoog in vergelijking met Brussel.

Nog meer cijfers:

- In 2004 was 41,6 % van de huwelijken intercultureel;
- Van de tweede generatie voelt 63% zich Frankfurter, maar slechts 18,8% voelt zich Duits;
- 62% van de allochtonen gaat naar het voorgezet onderwijs. Dat is meer dan in het verleden, maar helaas maakt nog altijd 1 op de 7 mensen zijn opleiding niet af;
- Bij 41% van de tweede generatie is Duits de voertaal thuis;

- De vrouwen van de tweede generatie hebben net zo vaak een kantoorbaan als Duitse vrouwen (44%), de allochtone mannen scoren iets lager dan de Duitse mannen: 29% versus 39%;
- De tweede generatie vrouwen krijgt later en minder kinderen dan de eerste.

Het gaat goed met de allochtonen, maar er zijn een paar aandachtspunten:

- Veel niet goed of laag opgeleide allochtonen zijn werkloos. Een belangrijke oorzaak is de sluiting van een aantal fabrieken. Zo verloren vooral veel allochtonen van de eerste generatie hun baan;
- Door de werkloosheid is een belangrijke integratieplaats weggevallen.

Het beleid

Frankfurt am Main voert een overkoepelend integratiebeleid. Integratie staat centraal voor de stad als geheel. Het 'Dezernat für Integration' is hier verantwoordelijk voor. Het integratiebeleid wordt op wijkniveau vormgegeven door taalcursussen, feesten, opleidingen, buurtbemiddeling en Sociale Stadt projecten. Sinds 15 jaar is er een 'Amt für multikulturelle Angelegenheiten' (AMKA), een inspraakorgaan van migrantenvertegenwoordigers. AMKA vakt onder het Dezernat en heeft inspraak in het beleid.

Frankfurter Vertrag

Het Frankfurter Vertrag is in 1974 begonnen als een contract met 15 woningbouwcorporaties om meer inzicht te krijgen in de sociale huursector. Vanaf de jaren '80 werd onder het verdrag ook een soort spreidingsbeleid gevoerd. 30% van de vrijkomende appartementen uit de sociale huursector wordt toegewezen aan allochtonen. Ook voor huizen geldt een quote van 30% dat beschikbaar moet zijn voor allochtonen. Inwoners afkomstig uit EU-landen tellen hier niet mee als allochtoon. Van de huurwoningen in de stad valt overigens maar 10% onder het sociale huurbestand. Deze woningen zijn over de hele stad verspreid. Driekwart van de aanvragers is allochtoon. Er wordt heel pragmatisch met de regels omgegaan en men wijst de woningen vaker toe aan allochtonen. Ook kijkt men waarschijnlijk meer naar etniciteit dan naar nationaliteit. Het huidige belang en invloed van het Verdrag zijn niet zo groot.

Situatie woningmarkt

- Vermindering van sociale huursector van 30% naar 10%; 90% is vrije huursector;
- Weinig woningen voor grote gezinnen;
- Bewoners hebben recht om mee te beslissen over nieuwe bewoners zodat families meer mogelijkheden hebben bij elkaar te komen wonen;
- Allochtonen worden vaker afgewezen dan andere 'groepen' (gezinnen, woongemeenschappen, studenten, etc.);
- De stad kan door geldgebrek niet goed zelf bouwen. Daarom wil ze van woningcorporaties beleggingsrechten voor grote woningen kopen. Hiermee kan de stad bepalen wie in de woningen komen wonen;
- De gemeente geeft goedkoop bouwkrediet voor het bouwen van huurwoningen.

Projecten

Projecten vanuit het "Dezernat Integration":

- Sociaal-ruimtelijke projecten;
- Taalcursussen;
- Opleiding / onderwijs (kennismaking met het onderwijssysteem voor ouders, begeleiding van leerlingen);
- Economische ondersteuning van zelforganisaties (als ze bijdragen aan de integratie);

- Dialoog tussen de culturen (lezingen door mensen uit de stad, interculturele bemiddeling, interreligieuze congressen en vergaderingen);
- Gezondheidszorg voor migranten.

Interculturele bemiddeling

Dit is sinds 1995 een doorlopend project van het AMKA (migranteninspraakorgaan). Het is een samenwerkingsverband tussen de politie, de gemeente en bemiddelaars, en is bedoeld om communicatie tussen de partijen te bevorderen, als waarschuwingssysteem tegen uit de hand lopende conflicten (vermijden van geweld) en om het imago van de stad te bewaken. Sinds 1997 is er 500 keer bemiddeld in conflicten, die meestal over geluidsoverlast en afval gaan. Verder waren er verschillen van mening in de buurt over de bouw van moskeeën. Veel conflicten hebben te maken met gevoelens van bedreiging en angst.

Soziale Stadt

Dit is een nationaal project met stedelijke uitwerkingen, vergelijkbaar met het Grote Stedenbeleid in Nederland, dat sinds 1999 loopt. Het Soziale Stadt- project kenmerkt zich door:

- Een combinatie van fysieke en sociale aanpak;
- Wijkmanagement (contact, participatie, publiciteit) ;
- Gerichtheid op wijken met achterstand (werk, opleiding, kwaliteit woningen, voorzieningenniveau) en een hoge bevolkingsdichtheid.

In Frankfurt worden workshops met allochtonen en autochtonen georganiseerd ten behoeve van wijkontwikkeling. Bewoners worden mondeling uitgenodigd om hieraan deel te nemen.

MARE

EU- project dat werkt in verschillende wijken en op scholen met het doel (allochtone) jongeren te helpen hun opleiding af te maken.

- Er worden conflict- en communicatietrainingen gegeven en er wordt gewerkt aan visievorming (migrantenjongeren bewust maken van hun speciale vaardigheden);
- Leraren worden getraind om de allochtone leerlingen positief te benaderen en in hun potenties te geloven.

Resultaten: wat is belangrijk?

- Integratie als overkoepelend beleid werkt goed;
- Projecten worden op verschillende niveaus ingezet (stad, wijk en vereniging, burger);
- Cultuur is positief waarneembaar (Parade);
- Dialoog tussen culturen;
- AMKA als vertegenwoordiging van migranten is een waarneembare link tussen migranten en de stad (het stadsbestuur);
- Ruimte op de woningmarkt (creëren) om een passende woning te vinden;
- Op wijkniveau is er aandacht voor de woonomgeving en zijn er sociaal- maatschappelijke initiatieven;
- Taallessen, opleidingen;
- Initiatieven van bewoners worden ondersteund.

Discussie in de twee workshoprondes van Frankfurt am Main

Aard van het beleid

De vraag wordt gesteld of het beleid van Frankfurt am Main te classificeren is als integratiebeleid of als algemeen achterstandsbeleid. Integratie en integratiebeleid worden in Frankfurt breed opgevat. Het beleid wordt 'Integration' genoemd en het wordt ook onder die noemer geëvalueerd. (Rapport te downloaden op <http://www.stadt-frankfurt.de/amka>). Het beleid wordt in principe algemeen ingezet, maar er zijn ook speciale projecten voor allochtonen. Het opvallende van het beleid in Frankfurt (Duitsland) is dat niet alleen de gemeenteraad, maar ook een door migranten gekozen orgaan inspraak heeft op het gemeentelijk beleid. Daardoor blijft het thema integratie in het algemeen beleid zichtbaar vertegenwoordigd.

Verschillen met Nederland

- Frankfurt am Main loopt ten opzichte van Nederland voorop met interculturele projecten.
- Een belangrijk verschil met het Nederlandse beleid is de inspraak van migranten. Iedere stad in Duitsland heeft een inspraakorgaan. Hoe serieus ze genomen worden, verschilt per stad. Het inspraakorgaan is een factor waar gemeenteambtenaren rekening mee moeten houden. De herkenbaarheid van wat de politiek doet, is in Nederland kleiner. (In Nederland wordt geprobeerd die te vergroten door 'Adopteer een ambtenaar'). De inspraak van migranten heeft tot gevolg dat er niet van 'die blanke clubjes' zijn die voor de belangen van migranten opkomen;
- De menging lijkt natuurlijker te zijn in Frankfurt. De vraag is of dat het gevolg van het gemeentebeleid is, of dat Frankfurt een andere migratiegeschiedenis kent dan de Nederlandse steden. De verspreiding van de sociale huurwoningen is zeker een factor. De sociale segregatie (naar klasse) is overigens groter dan die naar etniciteit, maar ook die is niet hoog. Er wordt niet echt een antwoord gevonden op de vraag hoe het komt dat Frankfurt zo weinig gesegregeerd is. Wel is het zo dat een relatief meer gesegregeerde wijk in Frankfurt een springplankfunctie vervuld, die wordt versterkt door het Soziale Stadt project;
- De plaats van religie in beleid: ook in Frankfurt zijn conflicten over moskeegebouw. Er worden interreligieuze debatten gehouden en veel religieuze verenigingen hebben inspraak in de Soziale Stadt projecten;
- Conflictbemiddeling: in Nederland is conflictbemiddeling begonnen als buurtbemiddeling en niet als interculturele bemiddeling zoals in Frankfurt. De ervaringen in Frankfurt met interculturele bemiddeling zijn - sinds 5 jaar - positief. Men brengt in kaart hoe de conflicten eruit zien. Er wordt gekeken naar manieren om spanningen af te laten nemen. Er zijn 5 gespecialiseerde politiemensen die hun ogen en oren richten op mogelijke radicalisering;
- De discussie over zelforganisaties zoals in Nederland, kent Frankfurt niet. De organisaties krijgen geld als ze integratieactiviteiten hebben. De stelling dat ze slecht voor de integratie zouden zijn, hoor je niet zo;
- Frankfurt voert al 15 jaar een integraal integratiebeleid. Er zit dynamiek in, het beleid is geïnstitutionaliseerd en gecontinueerd. Het integratiebeleid van Frankfurt am Main is met de professionals in de AMKA (en faciliterende afdeling KAV) geïncorporeerd in de gemeente en de Soziale Stadt projecten. Men zet zich in voor alle migranten. Er wordt geen ad hoc beleid gevoerd zoals met al die projecten in Nederland;
- Er wordt in Duitsland anders tegen de tweede en derde generatie aangekeken dan in Nederland. Als je Duits spreekt, ben je een Duitser. De Duitsers geven al sinds de jaren '70 taallessen aan migrantenkinderen.

Insteek van het beleid

De vraag wordt gesteld of de 'aanvliegroute' van Frankfurt am Main, die van integratie, interessant is om over te nemen of zetten we liever in op de bestrijding van segregatie?

De zaal ziet wat in beide opties. Gemeenten moeten inzetten op integratie. Juist de aandacht voor discriminatiebestrijding zoals in Frankfurt is van belang. Het maakt namelijk voor een allochtoon niet uit of hij in een wijk zonder of met yuppen woont. En als je yuppen en allochtonen bij elkaar zet, is dat geen garantie voor contact. Aan de andere kant is de zaal van mening dat de Nederlandse situatie anders is. Er is hier door de geconcentreerde locatie van sociale huurwoningen sprake van segregatie die toch een rem op de integratie zet.

Gotsmann vindt dat het integratiebeleid van Frankfurt am Main wel goed werkt. Alleen een fysieke aanpak werkt niet. In Frankfurt wordt minder gesloopt. De sociale huurwoningen zijn sowieso meer verspreid waardoor spreidingsbeleid minder invloed had. De meesten vinden dat niet alleen de situatie tussen Duitsland en Nederland verschilt, maar ook die tussen Rotterdam en Amsterdam. Er gaat zelfs een geluid op dat het integratiebeleid in het algemeen nergens toe leidt omdat alles draait om wie je bereikt.

Segregatie en integratie in Tilburg

Anne van Esch, gemeente Tilburg

Anne van Esch was intensief betrokken bij de totstandkoming van de nieuwe kadernota integratie 'Allemaal Tilburgers'.

Allemaal Tilburgers

Het oude minderhedenbeleid (vastgesteld in 2000 in de nota Kleurrijk Tilburg) is onlangs geëvalueerd. Deze beleidsnota was heel belangrijk voor de gemeente, maar tamelijk onbekend voor organisaties. Bij de totstandkoming van de nieuwe kadernota voor het integratiebeleid zijn raad en college samen opgetrokken. De politieke partijen zijn met mensen in de stad gaan praten, het college heeft gesprekken gevoerd met maatschappelijke organisaties. Langzaam maar zeker werd het beeld genuanceerder en uiteindelijk ligt nu er een kadernota (van 12 blz.) zonder politieke standpunten dat unaniem is aangenomen. Het is ook een gemeentebreed stuk: alle afdelingen (economie, sociaal, onderwijs, welzijn, etc.) waren erbij betrokken; niet alleen de "integratie- ambtenaren".

Wat heeft dit proces gebracht?

1. Het gemeentebestuur moet leidend zijn en een visie hebben op de integratie en participatie van de bevolking.
In Tilburg is deze visie: iedere Tilburger, ongeacht zijn of haar achtergrond voelt zich deel van de gemeenschap, van de stad Tilburg, voelt zich mede verantwoordelijk om de stad leefbaar te houden, en gedraagt zich daar ook naar. Tegelijkertijd erkennen we en waarderen we de diversiteit van de mensen en groepen in de stad. Want we zijn allemaal Tilburgers.
2. Problemen waar burgers en organisaties mee worstelen moeten erkend worden.
3. Het bestuur moet haar visie omzetten in ambities voor de stad.
In Tilburg zijn 16 ambities geformuleerd en vastgesteld. Variërend van 'Iedere leerling moet stage kunnen lopen' tot 'Alle maatschappelijke organisaties en de gemeentelijke overheid moeten er voor zorgen dat hun informatie voor elke Tilburger toegankelijk is en begrepen kan worden'.
4. Kies voor een pragmatische aanpak, niet een ideologische.
5. Samenwerking met lokale partners / stakeholders is cruciaal.
6. Hou op met korte termijn projecten.

Segregatie

De Tilburgse visie geeft direct een (ontkennend) antwoord op de vraag of je moet spreiden of niet. Als je het tegenwoordig hebt over spreiding of segregatie, gaat het (impliciet) altijd over allochtonen. Maar wat is het kernprobleem? Als je vindt dat een wijk verpaupert, moet je dat aanpakken. Maar schrijf de bewoners of wijk niet af, laat zien dat ze er ook bijhoren.

De gemeente heeft ten aanzien van Tilburg Noord (concentratiewijk, hoge instroom van Somaliërs) expliciet besloten niet aan spreiding te doen: "het mag niet, het kan niet, het helpt niet en we willen het niet". Er zijn wel plannen voor herstructurering van de wijk, waarbij de ambitie is, dat iedereen weer trots op Tilburg Noord kan zijn. Er moet in de wijk geïnvesteerd worden.

Dit standpunt krijgt veel kritiek in de discussie. Is dit niet het wegdeneren van feitelijke problemen, die te maken hebben met de snelle verkleuring van de wijk? En: waarom zou je niet vóór spreiding zijn alleen al omdat menging goed zou kunnen zijn voor probleemverdunding?

Communicatie

Uit de discussie komt naar voren dat veel gemeenten zoeken naar nieuwe en goede manieren om bewoners in herstructureringswijken vanaf het begin bij het traject te betrekken. Met de traditionele wijze (inspraakrondes, voorlichtingsavonden) worden de meeste allochtone burgers niet bereikt. Persoonlijke benadering en 1-op-1-gesprekken werken beter. Dus geen 'folder in de brievenbus' maar een 'lopende folder' die huis voor huis bewoners informeert over de plannen voor de buurt en de individuele consequenties. Per actie moet je nadenken wie je wilt bereiken en wat de beste aanpak is; dat verschilt per keer, per straat.

Tegengaan segregatie in de gemeente Delft

Nanneke Lautenbach, programmamanager Wonen en Zorg Gemeente Delft

Het college van de gemeente Delft is van mening dat segregatie slecht is voor de integratie van allochtone burgers. Dit is ook de aanleiding voor het opstellen van een nota over tegengaan van segregatie in de gemeente Delft. Om de stad niet steeds meer gesegegreerd te laten raken, zal ingegrepen moeten worden. Wat zijn de mogelijkheden?

Wat wil het college van de gemeente Delft?

Het college streeft naar differentiatie van bevolkingsgroepen en inkomensklassen in wijken. De opdracht is tevens de communicatie tussen autochtone en allochtone burgers actief te bevorderen.

Visie op segregatie

De visie van de gemeente Delft is dat segregatie veroorzaakt wordt door zogeheten 'lage inkomenswijken'. Deze wijken worden geconfronteerd met het imago van verpauperde wijken met een concentratie van etnische bevolkingsgroepen die afhankelijk zijn van een goedkope woningvoorraad (sociale woningbouw). De bewoners in deze wijken spreken elkaar nauwelijks aan op hun woon- en leefgedrag. Er wordt in onvoldoende mate met elkaar gecommuniceerd. Het college is van mening dat burgers te weinig gecorrigeerd worden in een negatieve woon- en leefgedrag. Lage inkomenswijken wordt gekenmerkt als 'doorstroomwijken'. In de lage inkomenswijken bestaat de bevolking nu al uit circa 50% allochtonen (terwijl 27% van de totale Delftse bevolking van allochtone komaf is). Een voorbeeld is een wijk als Poptahof.

Kenmerken van bewoners in deze wijken zijn:

- Jongeren;
- Meerpersoonshuishoudens;
- Lager opgeleid;

- Vaker werkloos;
- Traditionele huishoudens;
- Lagere inkomensgroepen.

Oorzaken van segregatie

- Inkomen: wijken met een goedkope woningvoorraad trekken groepen aan met een lage sociaal- economische status;
- Kleur: omdat nieuwkomers er minder snel in slagen een sociaal- economische stap vooruit te maken, ontstaat verkleuring van wijken. Dit wordt versterkt door nieuwkomers die intrekken bij familie;
- Kansen: veel nieuwkomers hebben een onvoldoende uitgebreid netwerk, isolement binnen het gezin. (Samen met gering economisch draagvlak kan dit leiden tot verpaupering van en wangedrag in de buurt);
- Cultuur: gebrek aan communicatie tussen groepen leidt tot eilandvorming. (Zonder dialoog is er onvoldoende basis voor respectvol samenleven);
- Keuzes: segregatie is geen vrije keus (allochtonen en autochtonen streven een zelfde wooncarrière na), maar nieuwkomers maken wel een keus voor de nabijheid van moskee of koffiehuis, veiligheid en geborgenheid.

Andere effecten en oorzaken

Woondistributiemodellen hebben een versterkend effect op segregatie. Woonduur als criterium pakt negatief uit voor allochtone bewoners om naar andere wijken te kunnen verhuizen. De gemiddelde woonduur van Nederlandse bewoners is 8,7 jaar en die van allochtone bewoners is 4,4 jaar. Een nieuwe ontwikkeling is het voorbeeld van woningcorporatie Haaglanden. Er wordt gewerkt aan een huisvestingsverordening en iedereen kan zich als woningzoekende laten inschrijven. Een element dat nog onderzocht wordt is het criterium leeftijd.

Een andere ontwikkeling is de WOZ- waardering van bestaande woningen door de gemeente. 2/3 van allochtonen betreft een woning tot € 150.000 tegenover 45% autochtonen. Vergelijken we de koop en huur, dan is het percentage onder allochtonen in Delft dat koopt, 14% ten opzichte van 32% autochtonen.

Ingrijpen

Conclusie is, dat indien de gemeente Delft niet ingrijpt de stad steeds meer gesegregeerd raakt. Het probleem is niet het 'verkleuringsprobleem' in de wijken maar het onevenredig verkleuren in de wijken. Uit een enquête is gebleken dat autochtonen en allochtonen streven naar een zelfde persoonlijke wooncarrière in Delft. De enquête is vooral ingegaan op:

- Aantal niet- westerse allochtonen
- Gemiddelde verblijfsduur
- Gemiddelde woz- waarde
- Het percentage koopwoningen.

Een werkgroep heeft de taak gekregen om in een actuele 'minderhedennota' aandacht te besteden aan nieuwbouw en herstructurering, om maatregelen aan te reiken voor het tegengaan van segregatie.

Mogelijkheden tegengaan segregatie

- Nieuwbouw en herstructurering;
- Differentiatie naar woningtype en prijsklasse in goedkope en dure buurten;
- Bouwen van gewenst woningtype (bijvoorbeeld 5- kamerwoningen), met extra aandacht voor het bouwen voor allochtone ouderen. Gekeken wordt naar specifieke woonvormen en typen als 'kangoeroewoningen' (meergeneratiewoningen: ouders wonen bijvoorbeeld beneden en

kinderen boven; er is een doorgang; kinderen kunnen dan voor de ouders zorgen). Dit idee wordt nu besproken met belangenorganisaties van allochtonen (zelforganisaties) in Delft;

- Bouwen naar gewenst plattegrond (indeling): situering van kamers, keuken, badkamer en toilet;
- Aanpassing woonruimte- verdelingsmodel;
- Op volgorde van omschrijving i.p.v. op woonduur;
- Een % van de woningen bestemmen voor stadsvernieuwingskandidaten (SV- kandidaten);
- Uitbreiding van de woonwens: door kennismaking met andere wijken;
- Gericht woningaanbod ontwikkelen voor statushouders.

Er is nogal wat nodig om deze mogelijkheden verder te ontwikkelen en waar te maken. Zoals het monitoren van en investeren in achterstandswijken, inventariseren van de woonwensen van niet-westerse allochtonen, vergroten van het aanbod in duurdere wijken, eventueel d.m.v. huurverlaging, en overleggen met gemeenten in de regio (stadsgewest Haaglanden i.v.m. aanpassing woonruimteverdelingsregels), corporaties en met burgers.

Vragen, opmerkingen en discussie in de workshop over Delft

- Is segregatie een vrije keus? Allochtonen zijn afhankelijk van goedkopere woningen;
- Zijn er ook witte wijken? En als het college beslist over menging van wijken? Dus meer kleur? Ook in lage inkomenswijken?
- In Nijmegen is onderzoek gedaan naar woondistributiemodellen (Knooppunt Arnhem – Nijmegen) waaruit blijkt dat allochtonen toch kiezen voor ‘concentratiewijken’. Dit komt door de goedkopere woningvoorraad;
- In Amsterdam is een experiment met kangoeroewoningen mislukt. Is een seniorenwoning, of seniorenflat geen beter idee? Of aanleunwoningen?
- Het blijft lastig om verschillende culturen bij elkaar te zetten en voor specifieke doelgroepen te bouwen. Een woningbouwcorporatie uit Londen (die ook allochtonen als klanten heeft) gelooft niet in bouwtypen als een kangoeroewoning. De ervaring is dat de druk op kinderen groter wordt en kinderen zullen geen tijd hebben voor zorg aan ouders gelet op hun eigen gezinssituatie. De woningcorporatie heeft ook twijfels met betrekking tot andere woningplattegronden voor specifieke bevolkingsgroepen;
- Noodzakelijk is dat woondistributiemodellen nader onderzocht moet worden. Zij werken discriminerend;
- Hoe staat de gemeente Den Haag ten opzichte van de visie van Delft? Zijn er bijvoorbeeld ook afspraken gemaakt in de regio?
- De gemeente Delft heeft extra aandacht voor de huisvestingspositie van asielzoekers. Via urgentie wordt voorrang verleend aan huisvesting van asielzoekers in de bestaande wijken;
- De gemeente Delft is actief op het terrein van actieve participatiebevordering. Ze doet dit geordend op basis van een wijkprogramma, een wijkagenda, een wijkanalyse, uitvoering van het plan en rapportage van de resultaten. Hiervoor nodig is monitoring van aanpakwijken, overleg met stadsgewest (woondistributiemodellen), overleg met corporaties en investeringen in leefbaarheid van achterstandswijken;
- Wat gaat de gemeente Delft doen aan leefbaarheid? De gemeente richt zich op onderwijs, kansbeleid en werkgelegenheid. Maar ze wil niet het idee wekken dat ze allochtonen voortdurend aan het ‘pamperen’ is. Wel een sociaal beleid, maar over het algemeen hebben burgers eigen verantwoordelijkheden;
- Als ambtenaar word je natuurlijk geconfronteerd met loyaliteitsproblemen t.o.v. het college. Het wordt moeilijker als je een allochtone ambtenaar bent. Maar het hoeft niet altijd kleur te zijn. Het kan ook inkomensklasse zijn of om hoe jezelf met andere culturen omgaat. Er wordt gewezen naar voorbeelden in Dordrecht (gerichtheid op allochtone middenklasse) en

Amsterdam (zorgen dat Marokkaanse jongeren niet verder gestigmatiseerd worden of in een hoek gedrukt worden);

- We koppelen het segregatievraagstuk onbegrijpelijk aan etniciteit. Kijk ook naar problemen in 'witte wijken'.

Ter afsluiting: de hoogtepunten

1. Spreiden op basis van etniciteit of inkomensklasse? Kleur is niet altijd het probleem.
2. Communicatie is noodzakelijk. Met de verscheidenheid aan culturen moet je ook op verschillende manieren kunnen communiceren.
3. Ingaan op specifieke woonwensen (voorbeeld kangoeroewoningen) veroorzaakt ook onbedoelde druk op kinderen (zorg voor ouders). Vraag is tot hoever je moet gaan met specifieke woonwensen!
4. Spreiding op basis van 'statistische verdunning' levert niet veel op (buurteffecten) in een segregatiemix. Probleemverdunning wil niet zeggen dat automatisch ook kansen voor allochtonen worden vergroot.
5. Ontmoeting is het motto.
6. Voor de fanfare uitlopen is noodzakelijk. Niets doen is ook niet goed.
7. Investeren in sociale plannen levert op langere termijn resultaten en kansen op voor allochtonen in aanpakwijken.

Investeren in vitaliteit: een ander geluid uit Rotterdam

Iwan Goede, wijkmanager Schiemond, Woonbron

Jikke Vergragt, senior adviseur diversiteitsbeleid Steunpunt Wonen Rotterdam

Anthonie Mullié, projectmanager Steunpunt Wonen Rotterdam

De Rotterdamse aanpak werkt bij wantoestanden, maar het sturen op instroom heeft beperkingen. Je moet het toch vooral doen met de mensen die er wonen. De toonzetting van de Rotterdamse aanpak heeft bovendien onbedoelde (negatieve) effecten. Het tegengaan van of omgaan met segregatie vereist een zorgvuldige en scherpe analyse: wat is eigenlijk het probleem – kleur, (kans)arm, gedrag – en voor wie is het een probleem?

Werken aan segregatie is investeren in vitaliteit, stellen Woonbron en Steunpunt Wonen. Vitaliteit staat voor:

- Tot het leven als zodanig behorend, voor het leven kenmerkend: vitale warme, vitale gewaarwordingen;
- (van personen en hun handelingen) kracht en lust tot het leven bezittend: synoniemen levenskrachtig, energiek, levendig, levenslustig;
- Van wezenlijk of primair belang voor het leven of functioneren, daarvoor noodzakelijk: vitale delen;
- Plaatshebbend gedurende het leven, in levende toestand: vitale kleuring van cellen;
- Tijd waarin men iets het makkelijkst doet: vitale tijd.

Bij investeren in vitaliteit gaat het om drie vragen:

1. Hoe kan je kansarmen kansrijk maken? (De stad is de emancipatiemotor voor kansarmen.)
2. Hoe focus je aandacht op mensen die iets willen? (En: waar hebben deze mensen interesse in?)
3. Hoe faciliteer je op maat?

Aandachtspunten

- In ieder geval moet je kijken naar wat er al allemaal in de wijk gebeurt, naar wat er wél aan kwaliteit zit. (Op wie richt je het beleid en inspanningen?)
- Bedenk hoe (en waar) schaarse middelen het meeste rendement opleveren;
- Manier van werken en samenwerken: andere houding en andere benadering nodig.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.